

Стопански
факултет

Социално- икономически анализи

Книга 1/2019 (15)

Даниел Диманов

СРАВНИТЕЛНИ ПРЕДИМСТВА НА БЪЛГАРИЯ ВЪВ ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ С ТЕКСТИЛНИ ПРОДУКТИ

Daniel Dimanov

BULGARIA'S COMPARATIVE ADVANTAGES IN FOREIGN TRADE IN TEXTILE PRODUCTS

Abstract: The article examines Bulgaria's comparative advantages in the international trade in textile products during the 2001–2017 period. We have used the Balassa (RCA), Vollrath (RTA), and Lafay (LFI) indexes in the analysis. These generally show the country's comparative advantages in apparel exports and the comparative disadvantages in textile products characterised by a lesser degree of processing. The index quantities provide important insight into the state and place occupied in the global market by Bulgarian textile produce.

Key words: comparative advantages, foreign trade specialisation, textile products, Balassa index, Vollrath index, Lafay index.

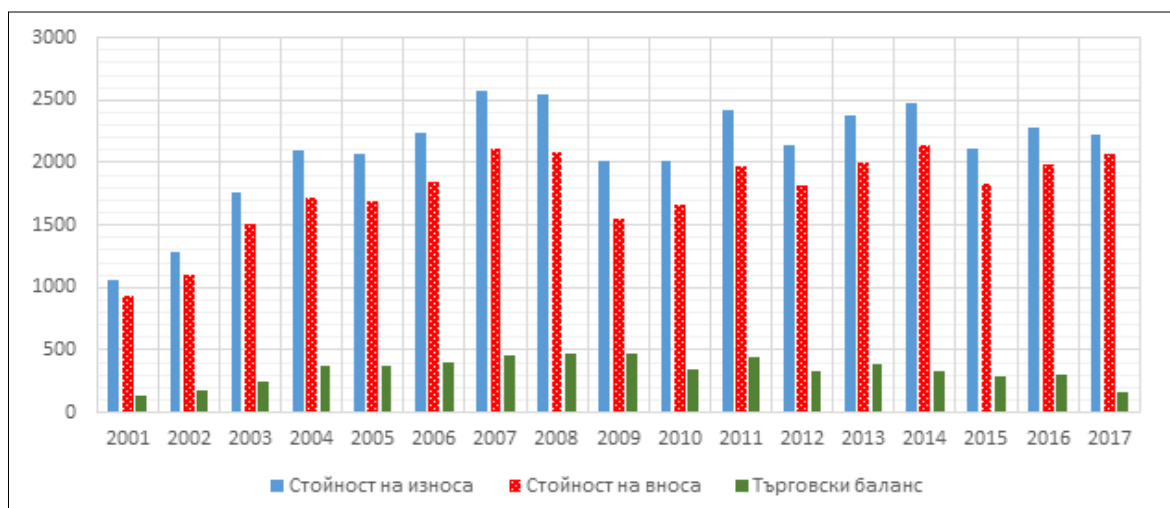
Въведение

Производството на текстил и облекло¹ формира две от водещите отрасли на леката промишленост в България и от край време е основа на индустриалното производство в страната. Наличието на евтина работна сила и на природни дадености за производство на естествени текстилни суровини са важни условия за развитието на производствата на текстил и облекла в дадена страна. Тези производствени фактори наред с близостта на България до големите западноевропейски пазари са достатъчни предпоставки за наличието на сравнителни предимства при международната търговия с текстилни продукти. Това твърдение се подкрепя и от данните за външотърговския стокообмен на страната с тези продукти през годините (Фиг. 1.).

Предвид отрицателното търговско салдо на страната ни по отношение на общия външно-търговски стокообмен² текстилните продукти са сред малкото стоки, чиито стойности на чист износ са положителни. Прави впечатление, че в началото на разглеждания период делът на текстилните продукти в общия стоков износ на страната е неколкостратно по-голям, отколкото през последните години от периода (Фиг. 2.).

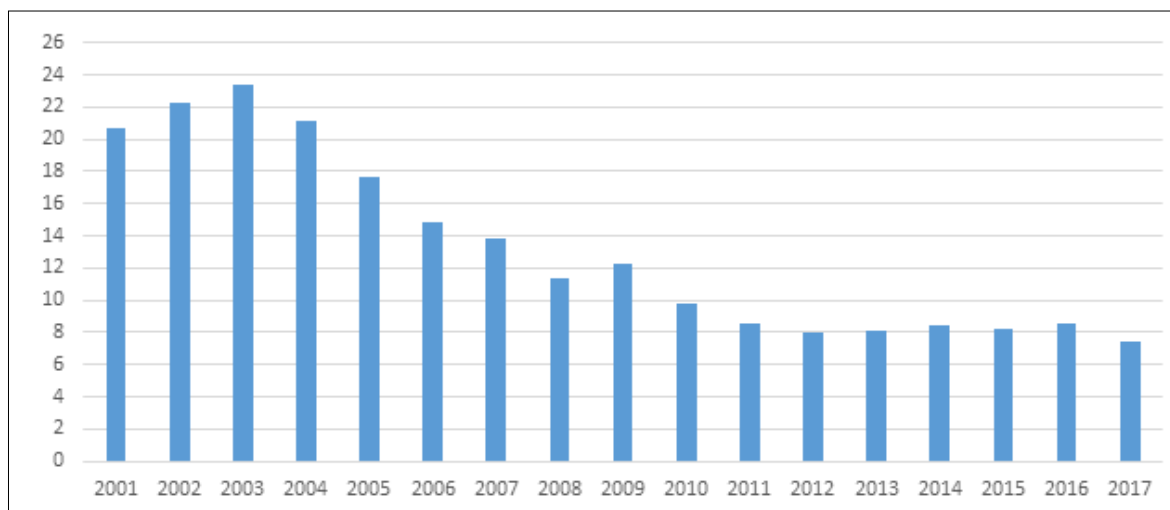
¹ В настоящото изследване се включват всички текстилни продукти, което обхваща текстилната (вкл. трикотажната) и шивашката (без кожените облекла) промишлености, в т. ч. – естествените и изкуствените текстилни суровини и материали, както и произвежданите с тях изделия, независимо от метода на производство. Всички текстилни продукти са обединени в Раздел 11 от Хармонизираната система за описание и кодиране на стоките – „Текстилни материали и изделия от тях“. Разделът обхваща 14 стокови групи, подредени възходящо според степента на преработка.

² Поради спецификата на производството и потреблението на услугите техните търговски потоци не са включени в настоящото изследване. При изчисленията са взети данните за износните и вносните потоци само за материалните стоки, които обхващат всички стоки от Хармонизираната система за описание и кодиране на стоките (ХС). Търговското салдо на страната при тях е отрицателно през целия разглеждан период.

Фиг. 1. Външна търговия на България с текстилни материали и изделия от тях за периода 2001–2017 г. (по текущи цени в млн. др.)

Източник: Автори изчисления на база данните на UNComtrade

Фиг. 2. Дял на текстилните продукти в общия стоков износ (в %) за периода 2001–2017 г.

Източник: Автори изчисления на база данните на UN Comtrade

През 2003–2004 г., когато е апогейт при износа на текстилни продукти, техният дял е 24% от всички стоки, реализирани зад граница. Тогава заетостта в сектора е над 180 000 души (30% от заетите в промишлеността), с което той става източник на най-много работни места в страната³. Оттогава досега е налице тенденция към почти постоянен спад при тези показатели, като през последните години производствата на текстил и облекла създават около 100 000 работни места (под 1/5 от заетите в промишлеността), а делът на текстилните продукти в износа е около 8%.

Необходимо е да се отбележи прекратяването на Споразумението на СТО за текстил и облекло през 2005 г., което безспорно има някакъв ефект върху външнотърговския стокообмен на страната с тези продукти. Китайският износ на текстилни продукти бележи значителен ръст през 2005 и през следващите години⁴. Това, от една страна, води до увеличаване на количествата внасяни китайски

³ **Маринова, Ю.** Текстилната и шивашката промишленост в България – преди и след присъединяването на страната към Европейския съюз. // *Икономически алтернативи*, брой 4, 2008, с. 66–67. – <http://alternativi.unwe.bg/alternativi/br27/06.pdf>

⁴ Официален сайт на Българска асоциация на производителите и износителите на облекло и текстил, Годишен доклад на Световната търговска организация (СТО) 2006 година: Фокус върху търговията с текстил и облекло. – <https://www.bgtextiles.org/?cid=20&NewsId=332>

стоки в страната. От друга страна, либерализирането на пазара води и до увеличаване на вноса на китайски текстилни продукти и в страните-вносителки от България. Въпреки това, китайските стоки (основно облеклата) са предимно евтини и нискокачествени заместители на българските. Следователно, тези продукти не са в пряка ценова конкуренция нито на българския, нито на европейските пазари, където страната ни основно изнася. Предимствата на българските текстилни продукти са в техните качествени характеристики.

Предлагането на български текстилни продукти на вътрешния пазар от край време съставлява незначителна част от общото производство в страната. През годините 80–90% от износа е в посока към страните от ЕС, където България има предимствата на безмитната търговия и създадените партньорства. Предвид експортната ориентация на българските текстилни продукти и значението им за българската икономика, настоящото изследване е съсредоточено върху анализ на външната търговия на страната с тези продукти. Целта е да се установят групите текстилни продукти, които имат сравнителни предимства при външната търговия на страната и измененията на тези предимства през изследвания период. Използван е набор от индекси, отчитащи сравнителните предимства при външната търговия. Във връзка с поставената цел, като обект на настоящото изследване може да се посочи външната търговия на България с текстилни продукти, а като предмет – техните сравнителните предимства.

Производството и износът на текстил и облекла имат отражение не само върху общия износ, но и върху динамиката на други важни макроикономически показатели на страната, като заетостта и доходите, а оттам – върху БВП и напредъка на икономиката като цяло. Шивашката промишленост конкретно, която е по-трудоемка от текстилната, допринася за увеличаване на женската заетост, особено в районите с по-висока безработица. Всичко това води до виждането, че поддържането на конкурентоспособността на българските текстилни продукти на международните пазари трябва да е част от националните приоритети за развитие на икономиката.

Методология на изследването

През последните десетилетия концепцията на Рикардо за сравнителните предимства придобива все по-голямо значение в икономическите изследвания. Във връзка с това са налице множество подходи и модели, отразяващи в различни аспекти сравнителните предимства на дадена страна във външната търговия. Пресмятат се специфични индекси на сравнителни предимства. Всеки от тях има предимства и недостатъци, поради което, за да се правят обобщения за сравнителните предимства, в повечето случаи е необходимо те да бъдат изследвани с повече от един индекс, като използваните такива взаимно да компенсират недостатъците си. Във връзка с това, в настоящото изследване се предлагат три индекса с различна методика на изчисление, като се счита, че ако всеки покаже сравнително предимство, то със сигурност е налице такова при изследваните стоки.

Традиционно сравнителните предимства в международната търговия на определена стока (или съвкупност от стоки на дадена индустрия) се оценява чрез индекса на Баласа (Export index of revealed comparative advantage – XRCA или само RCA)⁵. Моделът се счита за един от най-полезните методи за оценка на конкурентните предимства между нациите. Той сравнява дела на дадена стока в общия износ на дадена страна с дела на същата стока в световния износ, при което се отразява равнището на специализация при износа на тази стока спрямо световната средна стойност. Може да се представи по следния начин:

$$RCA_{ij} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{wj}}{X_{wt}}} \quad (1),$$

където: X_e износ, i е дадена страна, j е дадена стока (група от стоки или индустрия), w е светът, а t – всички групи продукти.

Ако индексът е над 1 ($RCA > 1$), т.е. ако той е по-голям от средния дял в световен мащаб, страната има сравнително предимство при износа на съответната стока (или група от стоки). Обратно, ако индексът е под 1 ($RCA < 1$), страната има сравнителен недостатък.

⁵ Balassa, B., Noland, M. „Revealed“ Comparative Advantage in Japan and the United States. // *Journal of International Economic Integration*, 4 (2), 1989, p. 9.

RCA има някои недостатъци, като най-същественят е, че не отчита вносните търговски потоци. Предвид световните вериги за създаване на стойност нетната търговия е от съществено значение при анализа на сравнителните предимства. Силната позиция на дадена страна в износа на определена стока може да отразява нейното дълбоко участие в международните вериги за създаване на стойност. Тази добавена стойност може да е свързана само с дребни спомагателни дейности, като логистика, опаковане и др., при което от страната да се реекспортират стоки с малки или с никакви промени. Поради това може да се стигне до ситуация, при която страната да има високи стойности на експортни сравнителни предимства (RCA) без въобще да произвежда дадена стока, но същевременно стойността на вноса от тази стока да е близка до тази на износа или дори по-голяма, предвид вътрешното потребление. В такива случаи, макар да има разкрити експортни сравнителни предимства, но същевременно нулев или отрицателен търговски баланс на дадена стока, не може да се говори за конкурентни сравнителни предимства при външната търговия.

Макар RCA да е един от най-често използваните индекси за измерване на сравнителните предимства, съществуват редица други показатели, които също използват идеята за сравнителни предимства⁶.

Един от тях е предложената от Томас Волрат модификация на индекса на Баласа, наричана „индекс на относително търговско предимство“ (RTA – Relative trade advantage), който отчита както вноса, така и износа⁷. Изчислява се като разликата между сравнителното предимство при износ (RXA) и сравнителното предимство при внос (RMA):

$$RTA_{ij} = RXA_{ij} - RMA_{ij} \quad (2),$$

където: RXA е идентичен с RCA, а RMA се изчислява по същия начин, но се използват данните за вноса. Има следния вид:

$$RMA_{ij} = \frac{M_{ij}}{M_{it}} \bigg/ \frac{M_{wj}}{M_{wt}} \quad (3),$$

където: M_e е износ, i е дадената страна, j е дадената стока (група от стоки или индустрия), w е светът, а t – всички групи стоки.

Положителната стойност на RTA разкрива сравнително (конкурентно) предимство, а отрицателната стойност – сравнителен (конкурентен) недостатък. Следователно, страната има сравнително предимство при външната търговия с дадена стока, когато съотношението между дела на тази стока в износа на страната и дела ѝ в световния износ надвишава съотношението между дела на тази стока във вноса на страната и дела ѝ в световния внос. Макар RTA, също като RCA, да не отчита структурата на световната търговия, знакът и величината на търговското салдо трябва да се имат предвид при анализа на сравнителните предимства при международната търговия.

Друг опит за преодоляване на емпиричната слабост на индекса Balassa е направен от Жерар Лафе (1992). Индексът, известен като LFI, също включва вносните потоци при измерването на специализацията на износа. Този способ контролира нарушенията, предизвикани от макроикономическите колебания. Тъй като сравнителните предимства са структурни, от решаващо значение е да се ограничи влиянието на цикличните фактори, които могат да повлияят на мащаба на търговските потоци в краткосрочен аспект. Чрез индекса LFI се отчитат тези ефекти⁸. Той е базиран на нормализираното търговско салдо на страната за даден продукт, което представлява търговското салдо (износ минус внос), разделено на общата търговия (износ плюс внос). Измерва се като разлика

⁶ Gnidchenko, A., Salnikov V. Net Comparative Advantage Index: Overcoming the Drawbacks of the Existing Indices / NRU Higher School of Economics. Series WP BRP “Economics/EC”. 2015. No. 119, p. 7 http://www.forecast.ru/_ARCHIVE/Presentations/AnGn/Gnidchenko_Salnikov_2016_EEFS.pdf; https://www.researchgate.net/publication/314570988_Net_Comparative_Advantage_Index_Overcoming_the_Drawbacks_of_the_Existing_Indices/download

⁷ Волрат предлага няколко модификации на индекса на Баласа (за подробности вж. Vollrath, T. A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage. // *Review of World Economics*, 127(2), 1991, pp. 265–280.; https://www.researchgate.net/publication/24066553_A_Theoretical_Evaluation_of_Alternative_Trade_Intensity_Measures_of_Revealed_Comparative_Advantage

⁸ Zaghini, A. Trade Advantages and Specialization Dynamics in Acceding Countries. // *European Central Bank Working Paper Series, Working Paper № 249*, 2003, p. 10–11. – <<https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>>

между нормализирания търговския баланс за даден продукт или индустрия и общия нормализиран търговски баланс, умножена по дела на търговията с този продукт спрямо общата търговия:

$$LFI_j^i = 100 \left(\frac{x_j^i - m_j^i}{x_j^i + m_j^i} - \frac{\sum_{j=1}^N (x_j^i - m_j^i)}{\sum_{j=1}^N (x_j^i + m_j^i)} \right) \frac{x_j^i + m_j^i}{\sum_{j=1}^N (x_j^i + m_j^i)} \quad (4),$$

където: x_j^i и m_j^i са износ и внос на продукт j към страна i , към и от останалия свят, а N е броят на стоките (или към групите стоки).

Положителните стойности на индекса означават съществуване на сравнително предимство (специализация), докато отрицателните стойности показват сравнителен недостатък (деспециализация). Колкото по-големи са абсолютните стойности, толкова по-висока е степента на специализация (или деспециализация). Въпреки това методът на изчисление предполага, че стойностите на индекса зависят най-вече от теглото на анализираните стоки в търговския оборот на страната.

На практика няма един-единствен индекс, който да превъзхожда всички останали. Необходимо е да се отбележи, че разкритите сравнителни предимства (RCA) донякъде се отклоняват от теоретичната концепция, което е следствие от нанасяните корекции чрез различни тарифни и нетарифни мерки, участието в международни структури и др. Поради това редица автори считат, че съвременната търговия се развива в условията не на сравнителни, а на конкурентни предимства. Въпреки това, тъй като тарифните и нетарифните мерки не могат да се изолират при емпиричните изследвания на съвременната търговия, други автори приемат конкурентните и сравнителните предимства като синонимни понятия⁹.

Изборът на правилен индекс зависи от определени предпоставки и допускания, свързани със спецификата на конкретното изследване. Поради това считаме, че сравнителните предимства следва да бъдат изследвани с повече от един индекс, като използваните индекси взаимно да компенсират недостатъците си. Във връзка с това в настоящия анализ се използват трите индекса, описани по-горе, като два от тях включват сравнителните предимства не само при износа, но и при вноса.

Както става ясно, стойност на RCA над 1 е само индикация за сравнително предимство, но не означава непременно, че страната има такова, тъй като не се отчита вносът, който на практика може да е по-голям от самия износ. Следователно е възможна ситуация, при която страната да има експортно сравнително предимство ($RCA > 1$), но в действителност да е налице сравнителен недостатък.

Следващият индекс, този на Волрат (RTA), компенсира този недостатък, тъй като отразява разликата между износните сравнителни предимства и вносните. Специфичното при този индекс е, че може да бъде изложен на изкривявания, предизвикани от различия между структурите на износа и вноса.

И накрая – индексът на Лафе (LFI), който отчита значението на износните и вносните търговски потоци, а оттам – и специализацията на страната. Характерното при него е, че величините на получените резултати зависят най-вече от теглото на стоките в търговския оборот.

В изследването RCA поради лесната си приложимост се използва като пръв индикатор за наличие на сравнително предимство, но индексът не е абсолютен критерий за такова наличие. Счита се, че ако всеки от използваните индекси показва сравнително предимство ($RCA > 1$, $RTA > 0$ и $LFI > 0$), едва тогава може да се твърди със сигурност, че е страната има сравнително предимство.

Наред с направеното обобщаване на литературата по отношение на използвания инструментариум в изследването по-нататък в разработката са използвани различни логико-теоретични методи на изследване, като дедукция и индукция, анализ и синтез, както и математически изчисления и сравнителен анализ на статистически показатели. В края са формулирани някои изводи и заключения на база резултатите от използваните индекси за разкриване на сравнителни предимства.

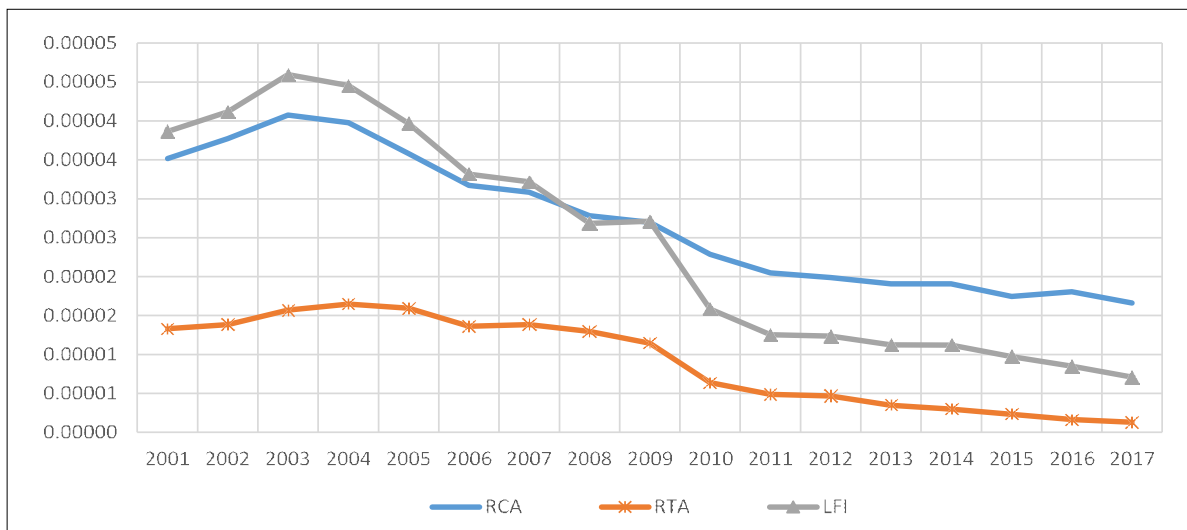
Резултати от изследването

Настоящото проучване е фокусирано върху външната търговия на България с текстилни продукти. За осъществяване на анализа се използват индексите на Баласа (XRCA), Волрат (RTA) и Лафе (LFI), като е обхванат периодът 2001–2017 г. Данните за търговските потоци са взети от статистиката на UN COMTRADE, базирана на изчисленията на Световния търговски център (ИТС).

⁹ Хаджиев, В. Общо проявени сравнителни предимства в съвременните условия на международна търговия. // *Икономическа мисъл*. 4/2014, с. 67. – <<http://lib-serv.vfu.bg/ft/STA/F0025886.PDF>>

За да се получим представа за общото състояние на външната търговия на страната с текстилни продукти, гореспоменатите индекси са изчислени, първо, за сектора като цяло, който обхваща всички стоки от Раздел 11 на ХС – „Текстилни материали и изделия от тях“ (фиг. 3.).

Всеки от разгледаните индекси показва низходяща тенденция след 2003–2004 г. Въпреки това, макар и с намаляващи стойности, страната ни все още има сравнителни предимства при международната търговия с текстилни продукти според всеки от индексите – $RCA > 1$, $RTA > 0$ и $LFI > 0$.

Фиг. 3. Развитие на сравнителните предимства (RCA, RTA и LFI) на България при износа на текстилни продукти за периода 2001–2017 г.

Източник: Авторови изчисления на база данните на UN Comtrade

В своето агрегирано състояние текстилните стоки представляват голямо многообразие от различни по състав и степен на преработка продукти (от вълна и памук до употребявани дрехи и други артикули). За да се установи при кои от тях в действителност са налице сравнителни предимства и при кои не, индустрията е необходимо да бъде разгледана в по-деагрегирано състояние. Във връзка с това индексите са изчислени по групите стоки от Раздел 11 – „Текстилни материали и изделия от тях“ на ХС, който включва 14 продуктови групи (Табл. 1. и Табл. 2.), подредени възходящо в зависимост от степента си на преработка.

Според индекса RCA страната има разкрити сравнителни предимства в износа на някои стоки с по-ниска степен на преработка. За стоките от групи 51 (вълна и други естествени влакна) и 55 (изкуствени влакна) тези предимства се отнасят за целия изследван период. За група 51 индексът RCA показва внушителните стойности от над 5 за по-голямата част от периода. Това означава, че дялът на тези стоки в общия износ на страната е неколккратно по-голям от дела им в световния износ.

Въпреки високите стойности на RCA отрицателните стойности на индекса RTA показват, че относителният дял на вноса на тези продукти в страната също е по-голям, отколкото относителният дял на техния внос в световен мащаб. Наред с това отрицателните стойности на LFI по отношение специализацията на страната в износа означават липсата на конкурентоспособност на страната при тези стокови групи.

В началото на изследвания период са налице сравнителни предимства при износа (RCA) на стоките от групи 52 (памук) и 54 (синтетични или изкуствени нишки), които впоследствие изчезват (за стоките от група 52 – след 2003 г., а за тези от група 54 – след 2009 г.). При стоките от групи 50 и 53 липсват сравнителни предимства за целия период според всички от използваните индекси (Табл. 1.).

Предвид отрицателните стойности на RTA за разгледаните стоки (от гр. 50 до гр. 55), може да се обобщи, че страната ни има значителни сравнителни предимства при вноса на текстилни суровини и материали¹⁰. Те включват разнообразие от междинни продукти с ниска степен на обработка, остават в страната за последваща преработка.

¹⁰ Данните на ИТС показват, че абсолютните стойности на вноса на тези стоки надвишават в пъти износа. Например през 2017 г. стойността на износа на стоките от групи 50 до 55 е 395 млн. долара, докато вносът е на стойност 892 млн.

Таблица 1. Сравнителни предимства на българските текстилни продукти за периода 2001–2017 г. (групи стоки от № 50 до № 56 по ХС)

Групи продукти	Индекс	2001-2003	2004-2006	2007-2009	2010-2012	2013-2015	2016-2017
`50	RCA	0.179	0.348	0.429	0.395	0.520	0.666
	RTA	-1.276	-1.314	-1.845	-2.464	-2.900	-3.488
	LFI	-0.017	-0.015	-0.016	-0.018	-0.017	-0.017
`51	RCA	3.037	6.200	6.912	4.979	5.767	6.323
	RTA	-5.051	-3.783	-1.418	-3.570	-3.835	-3.948
	LFI	-0.392	-0.200	-0.039	-0.124	-0.128	-0.131
`52	RCA	1.059	0.850	0.617	0.310	0.401	0.420
	RTA	-3.241	-2.894	-2.156	-1.887	-1.761	-1.689
	LFI	-0.808	-0.571	-0.322	-0.327	-0.263	-0.223
`53	RCA	0.427	0.972	0.963	0.467	0.383	0.280
	RTA	-5.549	-3.772	-2.203	-1.874	-1.027	-1.130
	LFI	-0.113	-0.059	-0.023	-0.018	-0.010	-0.012
`54	RCA	1.119	1.109	1.025	0.714	0.587	0.929
	RTA	-2.210	-1.793	-1.337	-1.773	-2.025	-1.730
	LFI	-0.442	-0.248	-0.135	-0.187	-0.219	-0.191
`55	RCA	1.690	2.322	2.719	2.066	2.014	2.047
	RTA	-3.308	-1.884	-0.363	-0.739	-1.074	-1.218
	LFI	-0.615	-0.263	-0.044	-0.077	-0.104	-0.130
`56	RCA	0.338	0.324	0.521	0.718	0.957	1.393
	RTA	-1.933	-1.678	-0.797	-1.110	-0.813	-0.120
	LFI	-0.129	-0.102	-0.042	-0.060	-0.043	0.001

Забележки: С удебелен шрифт с отбелязани стойностите, които разкриват сравнително предимство. Всички стойности са осреднени за съответния интервал от години. Стойностите на индексите за всяка от годините са налични в Приложение 1.

Наименованията на продуктовете групи са, както следва: `50 – естествена коприна; `51 – вълна, фини и груби животински косми; преди и тъкани от конски косми; `52 – памук; `53 – други растителни текстилни влакна; хартиена прежда и тъкани от хартиена прежда; `54 – синтетични или изкуствени нишки; `55 – щапелни синтетични или изкуствени влакна; `56 – вати, филцови и нетъкани текстилни материали; специални прежди; канапи, възгета и дебели възгета; артикули на възгарството.

Източник: Авторови изчисления на база данните на UN Comtrade.

В края на разглеждания период се проявява положителна тенденция при стоките от група 56. Това са различни специфични материали, възгета и артикули за възгарството. Към 2017 г. всички индекси разкриват сравнително предимство при тази група стоки (RCA=1.48, RTA=0.04 и LFI=0,01)¹¹. Макар стойностите на RTA и LFI да са по-скоро неутрални, тенденцията е към увеличаване. През първите години на периода износа на стоки от тази група е около 3 млн. долара, докато към 2017 г. надхвърля 63.5 млн. Това дава основание да се твърди, че в бъдеще сравнителните предимства на страната ни при износа на тези стоки ще се увеличават.

България е имала сравнителни предимства в износа на килими и други подови настилки (гр. 57) до 2006 г., за което свидетелстват и трите използвани индекса, след което предимствата при външната търговия с тези стоки изчезват (Табл. 2.).

При стоките от групи 58 и 59 липсват всякакви индикации за сравнителни предимства през целия период. При трикотаажните платове (гр. 60), макар и мимолетни, има разкрити сравнителни

¹¹ Вж. Приложение 1.

предимства (RCA) за периода 2007–2009 г., които изчезват след това. Тъй като никой от останалите показатели не отчита предимство през периода, не може да се говори за конкурентноспособност на тези продукти при международната търговия.

Таблица 2. Сравнителни предимства на българските текстилни продукти за периода 2001–2017 г. (групи стоки от № 57 до № 63 по ХС)

Групи продукти	Индекс	2001–2003	2004–2006	2007–2009	2010–2012	2013–2015	2016–2017
`57	RCA	1.229	1.006	0.600	0.541	0.734	0.703
	RTA	0.602	0.213	-0.288	-0.165	-0.220	-0.228
	LFI	0.040	0.014	-0.010	-0.003	-0.004	-0.006
`58	RCA	0.314	0.224	0.252	0.242	0.499	0.660
	RTA	-4.331	-4.085	-3.173	-3.256	-2.652	-2.239
	LFI	-0.228	-0.181	-0.097	-0.092	-0.073	-0.067
`59	RCA	0.094	0.073	0.091	0.091	0.143	0.182
	RTA	-2.825	-1.842	-1.332	-1.715	-1.842	-1.729
	LFI	-0.227	-0.122	-0.078	-0.099	-0.109	-0.109
`60	RCA	0.558	0.964	1.678	0.711	0.624	0.556
	RTA	-4.395	-4.566	-4.107	-5.484	-4.575	-3.747
	LFI	-0.403	-0.322	-0.232	-0.336	-0.313	-0.292
`61	RCA	5.885	4.928	3.441	2.532	2.166	1.992
	RTA	3.932	3.575	2.537	1.697	1.358	1.069
	LFI	2.511	2.110	1.514	1.026	0.932	0.780
`62	RCA	6.548	6.179	4.632	3.592	2.893	2.426
	RTA	5.927	5.507	3.967	2.918	2.195	1.639
	LFI	4.775	3.722	2.290	1.576	1.363	1.149
`63	RCA	1.971	1.381	1.360	1.360	1.043	0.967
	RTA	1.537	0.974	0.688	0.552	0.225	0.032
	LFI	0.240	0.152	0.105	0.097	0.059	0.026

Забележки: С удебелен шрифт с отбелязани стойностите, които разкриват сравнително предимство. Всички стойности са осреднени за съответния интервал от години. Стойностите на индексите за всяка от годините са налични в Приложение 1.

Наименованията на продуктовете групи са, както следва: `57 – килими и други подови настилки от текстилни материали; `58 – специални тъкани; тъфтинг изделия; дантели; гоблени; пасмантерия; бродерии; `59 – импрегнирани, промазани, покрити или ламинирани тъкани; технически артикули от текстилни материали; `60 – трикотажни платове; `61 – облекла и допълнения за облекла, трикотажни или плетени; `62 – облекла и допълнения за облеклата, различни от трикотажните или плетените; `63 – други конфекционирани текстилни артикули, асортименти; парцали и употребявани дрехи и текстилни артикули.

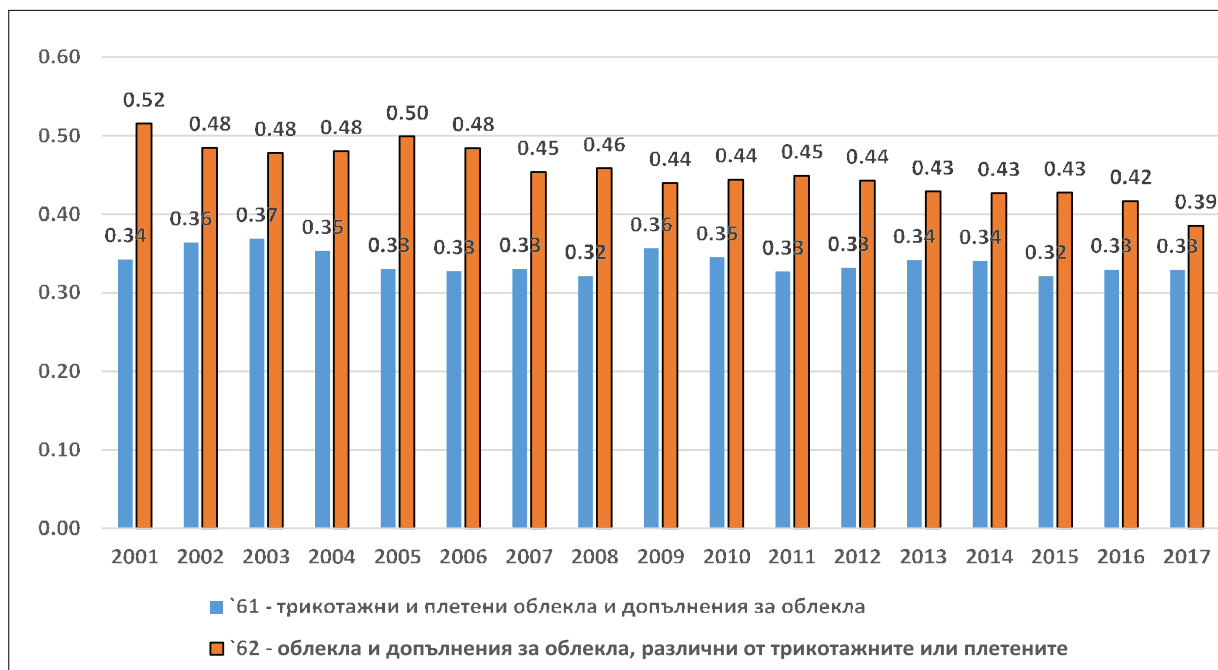
Източник: Авторови изчисления на база данните на UN Comtrade.

Следващите две групи стоки имат основен принос за сравнителните предимства на страната като цяло. Това са производствата на облекла: група 61 – трикотажни или плетени облекла и допълнения за облекла, и група 62 – облекла и допълнения за облекла, различни от трикотажните и плетените. Те имат основен дял в износа на всички текстилни продукти зад граница (фиг. 4.).

Облеклата формират част от износа на текстилни продукти на България. Това е основна причина за високите стойности на индекса RCA тъй като дялът на облеклата в общия износ на страната значително надвишава техния дял в световния износ. RTA също показва сравнително (конкурентно)

предимство. Следователно, делът на облеклата в българския износ, спрямо дела им в световния, е по-голям от дела на вноса на тези стоки в страната, спрямо дела им световния внос.

Фигура 4. Относителен дял на облеклата в износа на текстилни продукти за периода 2001–2017 г.
Източник: Авторски изчисления на база данните на UN Comtrade.

Това означава, че от страната се изнасят повече облекла, отколкото се внасят. Като пример могат да се изведат данните за 2017 – годината, в която индексите са с най-ниски стойности през целия изследван период. През тази година износьт на облекла е на стойност от 1592 млн. долара, докато вносьт е 633 млн.

Индексът на специализация LFI също показва наличието на сравнителни предимства при облеклата през целия разгледан период. Необходимо е да се отбележи, че макар трите използвани индекса да са все още с високи стойности, е налице тенденция към тяхното постоянно намаляване след 2003 г.

При стоките от група 63 се наблюдават сравнителни предимства според всички използвани индекси почти до края на обхванатия период. При тези стоки също се проявява тенденция към постоянно намаляване на предимствата, като в края на периода индексът RCA показва сравнителен недостатък, а стойностите на останалите индекси са близки до нула, т.е. – до сравнителен недостатък.

Изводи и заключения

Анализът разкрива, че страната има експортни сравнителни предимства (RCA) при някои текстилни продукти с ниска степен на преработка. Това са стоките групи 51 (естествена вълна) и 55 (щапелни синтетични или изкуствени влакна). Въпреки високите стойности на RCA останалите индекси показват сравнителни търговски недостатък ($RTA < 0$) и външнотърговска деспециализация ($LFI < 0$) при тези стоки. Това означава, че страната ни няма сравнителни предимства при външната търговия с тези стоки.

Прави впечатление, предвид отрицателните стойности на RTA, че страната има сравнителни предимства при вноса на тези стоки ($RMA > 1$), тъй като RTA е равен на износите сравнителни предимства (RCA) минус вносите сравнителни предимства (RMA). Следователно сравнителните предимства при внос са по-големи от тези при износа. Това означава, от една страна, че България ни реекспортира част от тези стоки (евентуално след някаква форма на преработка), като по този начин тя е част от световните вериги за създаване на стойност, участвайки в движението на тези междинни продукти между държавите. От друга страна, предвид голямото производство и износа на облекла (надвишаващ

в пъти вноса), е ясно, че останалата част от внасяните вълна и изкуствени влакна (групи 51 и 55) се използват за последваща преработка в крайни продукти в страната.

Случаят с тези стоки е пример, че индексът на Баласа не е абсолютен критерий за наличието на разкрити сравнителни предимства при външната търговия между нациите в съвременните условия. На практика със или без съдействието на българската страна тези стоки биха стигнали при своя получател.

При останалите текстилни суровини и материали (групи 50, 52, 53 и 54) предвид стойностите на трите използвани индекса няма индикации за сравнителни предимства при външната търговия. Отрицателните стойности на RTA обаче отново означават проява на сравнителни предимства при вноса и на тези стоки.

От казаното до тук може да се обобщи, че страната е специализирана във вноса на текстилни суровини и материали, т.е. продукти с ниска степен на преработка. Внасяните количества от тези продукти са в пъти по-големи от изнасяните. Това означава, че те влизат като материал за шивашката промишленост, както и за производството на други текстилни продукти, като например тези от група 56. При тази стокова група, включваща специални материали и прежди, въжета и подобни артикули, през 2017 г. са разкрити сравнителни предимства според всички използвани индекси. Макар тези стоки да нямат значителен дял в общия износ на текстилни продукти, в бъдеще може да се очаква повишаване на сравнителните предимства при тях.

Трябва да се отбележи предвид някогашните традиции на страната в производството на килими, че до 2005 г. България има сравнителни предимства при стоките от група 57 (килими и други текстилни подови настилки), които след това изчезват.

Главните сравнителни предимства на страната, отчетени при трите използвани индекси, са при всички видове облекла. Предимствата са проявени през целия изследван период, като до 2003 г. се увеличават, а от 2004 г. досега тенденцията е към постоянен спад. Намалването е по-силно изразено от 2005 до 2008 г., след което е по-плавно. Към края на периода страната все още има сравнителни предимства при тези текстилни продукти в международната търговия.

Водещите продукти, формиращи най-голяма част от износа на облеклата, трикотаажните или плетените, са следните стоки: мъжки костюми, сака и панталони; дамски костюми, сака, поли, панталони и т. н. Сред трикотаажните и плетените облекла водещите продукти са: фланелки, тениски, жилетки, пуловери, дамски ризи и блузи.

Резултатите от изследването и направените изводи могат да послужат за по-задълбочен секторен анализ при отраслите, занимаващи се с производство и износ на облекла. Фирмите в тях могат да потърсят резерви за увеличаване на ефективността си. Наред с това има програми и фондове за финансиране, от които производителите могат да се възползват по-пълноценно. Проявата на инициатива от страна на бизнеса може да се превърне в сигнал към държавата за издигане на този сектор в листата с приоритетни области, предвид и това, че доказателственият материал показва, че тази индустрия е от важно значение за икономиката на страната.

В заключение може да се каже, че въпреки увеличаващата се конкуренция на международните пазари страната продължава да има сравнителни предимства при търговията с облекла. Обобщаването на резултатите показва специализация при вноса на текстилни суровини и материали, както и сравнителни предимства според трите използвани индекса (на Баласа, Волрат и Лафе) при износа на облекла с висока добавена стойност. Всеки от използваните показатели показва наличието на сравнителни предимства при облеклата през целия изследван период. Може да се обобщи, че в страната се внасят повече (отколкото се изнасят) междинни текстилни продукти с ниска добавена стойност, а се изнасят повече (отколкото се внасят) крайни продукти, с висока добавена стойност.

Макар все още да съществуват значителни сравнителни предимства при облеклата, които имат основна роля за добрите резултати на сектора като цяло, тенденцията е към намаляване на тези предимства. Общият износ на страната се увеличава за сметка на други стоки, поради което се губят сравнителните предимства при текстилните стоки. Именно намаляването на дела на текстилните продукти в общия износ, което влияе върху всички от използваните индекси, е основната причина за намаляването на тези предимства. Поради това в бъдеще е необходимо не само запазването на традиционните отношения със страните от ЕС и с останалите пазари, но и мерки, свързани както със засилване на присъствието на досегашните пазари, така с навлизане на нови пазари.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Иванова, М.** (2017) Текстилната индустрия формира около 8% от износа на България за 2017 г. // *Списание Enterprise*. – <<https://enterprise.bg/blog-news/textile/>>
2. **Маринова, Ю.** (2008) Текстилната и шивашката промишленост в България – преди и след присъединяването на страната към Европейския съюз. // *Икономически алтернативи*, брой 4. – <http://alternativi.unwe.bg/alternativi/br27/06.pdf>
3. Официален сайт на Българска асоциация на производителите и износителите на облекло и текстил. Годишен доклад на Световната търговска организация (СТО) 2006 година: Фокус върху търговията с текстил и облекло. – <<https://www.bgtextiles.org/?cid=20&NewsId=332>>
4. Официален сайт на СТО. – <https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm>
5. Официален сайт на UN Comtrade. – <<<https://comtrade.un.org/>>>
6. **Хаджнев, В.** (2014) Общо проявени сравнителни предимства в съвременните условия на международна търговия. // *Икономическа мисъл*. 4. – <<http://lib-serv.vfu.bg/ft/STA/F0025886.PDF>>
7. **Gnidchenko, A., Salnikov, V.** (2015) Net Comparative Advantage Index: Overcoming the Drawbacks of the Existing Indices / NRU Higher School of Economics. Series WP BRP “Economics/EC”. No. 119. – <http://www.forecast.ru/_ARCHIVE/Presentations/AnGn/Gnidchenko_Salnikov_2016_EEFS.pdf> – https://www.researchgate.net/publication/314570988_Net_Comparative_Advantage_Index_Overcoming_the_Drawbacks_of_the_Existing_Indices/download>
8. **Balassa, B., Noland, M.** (1989) „Revealed“ Comparative Advantage in Japan and the United States. // *Journal of International. Economic Integration*, 4(2).
9. **Chaudhary, Sh., Kumar, R.** (2015) An Analysis of Export Specialization and Competitiveness in the Indian Sugar Industry, *CF*, Vol. 13 (1).
10. OECD (2015) *OECD Review of Agricultural Policies: Switzerland 2015*, OECD Publishing. – <<http://dx.doi.org/10.1787/9789264168039-en>>
11. **Tripa, S., Cuc, S., Oana, I.** (2016) Revealed comparative advantage and competitiveness in Romanian Textile and Clothing Industry / *Industriatextila*, Vol. 67. – <https://www.researchgate.net/publication/311223375_Revealed_comparative_advantage_and_competitiveness_in_Romanian_Textile_and_Clothing_Industry>
12. **Vollrath, T.** (1991) A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage. // *Review of World Economics*, 127(2). – <https://www.researchgate.net/publication/24066553_A_Theoretical_Evaluation_of_Alternative_Trade_Intensity_Measures_of_Revealed_Comparative_Advantage>
13. **Zaghini, A.** (2003) Trade Advantages and Specialization Dynamics in Acceding Countries. // *European Central Bank Working Paper Series*, Working Paper № 249, p. 10–11. – <<https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>>

Приложение 1.
Сравнителни предимства на българските текстилни продукти по години за периода
2001–2017 г. (Раздел 11 на ХС)

Групи продук- ти	Индекс	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
`50	RCA	0.12	0.05	0.36	0.37	0.35	0.32	0.53	0.36	0.39	0.30	0.32	0.56	0.49	0.55	0.53	0.61	0.72
	RTA	-1.01	-1.20	-1.62	-1.01	-1.61	-1.32	-1.42	-1.69	-2.43	-2.70	-2.58	-2.11	-3.14	-2.64	-2.91	-2.97	-4.01
	LFI	-0.02	-0.02	-0.02	-0.01	-0.02	-0.01	-0.01	-0.01	-0.01	-0.02	-0.02	-0.02	-0.01	-0.02	-0.02	-0.02	-0.02
`51	RCA	1.92	3.09	4.10	5.00	6.19	7.41	7.45	7.53	5.76	4.74	5.11	5.09	5.42	5.81	6.07	5.76	6.89
	RTA	-4.96	-4.72	-5.47	-4.89	-4.00	-2.46	-1.44	-0.71	-2.11	-3.54	-3.66	-3.52	-3.48	-4.00	-4.03	-4.47	-3.42
	LFI	-0.43	-0.37	-0.38	-0.31	-0.20	-0.09	-0.04	-0.02	-0.06	-0.12	-0.14	-0.12	-0.11	-0.13	-0.14	-0.15	-0.11
`52	RCA	0.93	1.09	1.16	1.00	0.95	0.60	0.62	0.55	0.68	0.34	0.28	0.31	0.34	0.42	0.45	0.49	0.35
	RTA	-3.08	-3.23	-3.41	-3.15	-2.74	-2.80	-2.49	-1.92	-2.06	-2.06	-1.88	-1.72	-1.73	-1.87	-1.69	-1.81	-1.57
	LFI	-0.81	-0.82	-0.80	-0.71	-0.52	-0.49	-0.38	-0.28	-0.30	-0.35	-0.35	-0.28	-0.28	-0.27	-0.25	-0.24	-0.21
`53	RCA	0.28	0.26	0.74	0.97	0.98	0.97	1.02	0.96	0.91	0.48	0.46	0.45	0.43	0.34	0.38	0.28	0.28
	RTA	-6.16	-5.61	-4.88	-3.86	-3.78	-3.67	-3.01	-1.86	-1.74	-2.30	-1.83	-1.49	-0.89	-1.13	-1.07	-1.19	-1.07
	LFI	-0.12	-0.12	-0.10	-0.07	-0.06	-0.05	-0.04	-0.02	-0.02	-0.02	-0.02	-0.01	-0.01	-0.01	-0.01	-0.01	-0.01
`54	RCA	0.93	1.22	1.20	1.08	1.17	1.07	1.10	0.97	1.00	0.84	0.66	0.65	0.59	0.58	0.60	0.85	1.00
	RTA	-2.24	-2.13	-2.26	-2.11	-1.68	-1.59	-1.46	-1.14	-1.42	-1.72	-1.76	-1.84	-2.03	-2.07	-1.98	-1.93	-1.53
	LFI	-0.48	-0.43	-0.42	-0.34	-0.22	-0.19	-0.15	-0.10	-0.15	-0.19	-0.19	-0.18	-0.21	-0.22	-0.23	-0.22	-0.16
`55	RCA	1.41	1.56	2.10	2.58	2.06	2.32	2.87	2.72	2.57	2.21	2.00	1.98	2.01	2.07	1.96	2.10	1.99
	RTA	-3.35	-3.56	-3.01	-2.21	-2.05	-1.39	-0.51	-0.22	-0.36	-0.74	-0.69	-0.79	-0.97	-1.10	-1.16	-1.23	-1.21
	LFI	-0.65	-0.67	-0.52	-0.35	-0.27	-0.17	-0.06	-0.03	-0.05	-0.08	-0.08	-0.07	-0.09	-0.10	-0.12	-0.13	-0.13
`56	RCA	0.41	0.35	0.26	0.30	0.31	0.36	0.48	0.47	0.61	0.75	0.65	0.75	0.88	0.90	1.09	1.31	1.48
	RTA	-1.91	-1.88	-2.02	-2.03	-1.66	-1.34	-0.99	-0.76	-0.64	-1.01	-1.18	-1.14	-0.95	-0.86	-0.64	-0.28	0.04
	LFI	-0.13	-0.13	-0.13	-0.13	-0.10	-0.08	-0.05	-0.04	-0.03	-0.06	-0.06	-0.06	-0.05	-0.05	-0.03	-0.01	0.01
`57	RCA	1.01	1.32	1.35	1.19	1.02	0.81	0.61	0.74	0.45	0.59	0.48	0.54	0.64	0.77	0.79	0.69	0.72
	RTA	0.53	0.68	0.60	0.38	0.25	0.01	-0.23	-0.23	-0.40	-0.12	-0.26	-0.11	-0.21	-0.21	-0.24	-0.31	-0.15
	LFI	0.04	0.05	0.04	0.02	0.02	0.00	-0.01	-0.01	-0.02	0.00	-0.01	0.00	0.00	0.00	-0.01	-0.01	0.00
`58	RCA	0.41	0.33	0.20	0.24	0.25	0.18	0.26	0.24	0.25	0.19	0.23	0.30	0.41	0.54	0.55	0.62	0.70
	RTA	-3.74	-4.56	-4.69	-4.36	-4.01	-3.88	-3.63	-2.83	-3.06	-3.37	-3.34	-3.06	-2.90	-2.60	-2.46	-2.35	-2.12
	LFI	-0.19	-0.25	-0.25	-0.21	-0.18	-0.15	-0.12	-0.08	-0.10	-0.10	-0.09	-0.08	-0.08	-0.07	-0.07	-0.08	-0.06
`59	RCA	0.07	0.10	0.12	0.06	0.07	0.08	0.07	0.08	0.12	0.08	0.10	0.10	0.10	0.15	0.18	0.19	0.17
	RTA	-3.09	-2.79	-2.60	-2.18	-1.73	-1.62	-1.34	-1.27	-1.39	-1.75	-1.72	-1.68	-1.79	-1.86	-1.88	-1.85	-1.61
	LFI	-0.25	-0.23	-0.20	-0.15	-0.11	-0.10	-0.08	-0.07	-0.08	-0.11	-0.10	-0.09	-0.10	-0.11	-0.11	-0.12	-0.10
`60	RCA	0.35	0.56	0.76	0.84	0.77	1.29	2.06	1.61	1.36	0.79	0.69	0.65	0.61	0.65	0.61	0.58	0.53
	RTA	-3.69	-4.35	-5.14	-5.05	-4.51	-4.14	-3.61	-3.41	-5.31	-5.79	-5.62	-5.05	-5.14	-4.75	-3.83	-3.93	-3.57
	LFI	-0.36	-0.41	-0.44	-0.39	-0.32	-0.26	-0.20	-0.17	-0.33	-0.36	-0.34	-0.30	-0.33	-0.33	-0.28	-0.31	-0.27
`61	RCA	5.30	5.97	6.38	5.91	4.86	4.01	3.68	3.26	3.38	2.85	2.43	2.32	2.26	2.27	1.97	2.07	1.92
	RTA	3.51	3.95	4.33	4.16	3.61	2.96	2.71	2.43	2.47	1.91	1.66	1.52	1.45	1.44	1.18	1.13	1.01
	LFI	2.20	2.54	2.79	2.52	2.07	1.75	1.65	1.31	1.58	1.16	0.99	0.93	0.96	0.98	0.86	0.85	0.72
`62	RCA	6.38	6.40	6.87	6.85	6.26	5.43	5.11	4.55	4.23	3.88	3.51	3.39	3.14	2.91	2.63	2.63	2.22
	RTA	5.89	5.76	6.13	6.14	5.59	4.78	4.46	3.88	3.56	3.13	2.85	2.77	2.47	2.19	1.93	1.79	1.48
	LFI	4.77	4.73	4.82	4.38	3.75	3.03	2.59	2.09	2.19	1.73	1.56	1.44	1.37	1.39	1.33	1.28	1.02
`63	RCA	2.28	1.95	1.68	1.73	1.27	1.14	1.27	1.42	1.39	1.42	1.37	1.29	1.14	1.05	0.93	0.96	0.98
	RTA	1.83	1.55	1.23	1.29	0.87	0.77	0.76	0.71	0.59	0.62	0.55	0.48	0.30	0.21	0.16	0.00	0.06
	LFI	0.27	0.24	0.20	0.20	0.14	0.11	0.11	0.10	0.11	0.11	0.10	0.09	0.07	0.06	0.05	0.02	0.03

Източник: Авторски изчисления на база данните на UN Comtrade.